

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

В.А.Богуш

29.06.2015

Рэгістрацыйны № ТД- Д.352 /тып.

МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ ГІСТОРЫІ

Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне для
спецыяльнасцей:

1-21 03 01 Гісторыя (па напрамках);

1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па
напрамках);

1-23 01 13 Гісторыка-архівазнаўства

УЗГОДНЕНА

Старшыня вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай адукацыі
Г.В.Шальчанка

15.05.2015

УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай
адукацыі Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

С.І.Раманюк

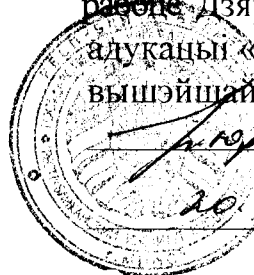
10.06.2015

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-метадычнай
работе Дзяржаўнай установы
адукацыі «Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы»

І.У.Цітовіч

20.05.2015

Эксперт-нормакантралёр

А.А.Дзенісевич

07.05.2015

СКЛАДАЛЬНІКІ:

М. С. Даўгяла, дацэнт кафедры гісторыі паўднёвых і заходніх славян Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Л. А. Козік, дацэнт кафедры гісторыі паўднёвых і заходніх славян Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ

Кафедра дапаможных гістарычных дысцыплін і методыкі выкладання гісторыі установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”;

С. А. Пуйман, загадчык кафедры інавацыйнай эканомікі і педагогікі Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў аграпрамысловага комплексу установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны аграрны тэхнічны ўніверсітэт”, кандыдат педагагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай гісторыі паўднёвых і заходніх славян Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пратакол № 12 ад 08.04.2014 г.);

Навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (пратакол № 5 ад 15.05. 2014 г.);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарных навукх Вучэбна-метадычнага аб’яднання па гуманітарнай адукацыі (пратакол № 2 ад 25.04.2014 г.)

Адказны за рэдакцыю: *Л. А. Козік*

Адказны за выпуск: *Л. А. Козік*

Змест

1.	Тлумачальная запіска.....	4
2.	Прыкладны тэматычны план	8
3.	Змест вучэбнай дысцыпліны.....	9
4.	Інфармацыйна-метадычная частка.....	14
5.	Метадычныя парады.....	17

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Ва ўмовах рэфармавання сістэмы педагагічнай адукацыі Рэспублікі Беларусь важную ролю ў павышэнні прафесійных кампетэнцый будучых выкладчыкаў адыгрывае веданне новых падыходаў да праблемы навучання гісторыі. Тыпавая праграма па вучэбнай дысцыпліне “Методыка выкладання гісторыі”, прызначана для засваення на першай ступені вышэйшай адукацыі студэнтамі, што навучаюцца па спецыяльнасцях: 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)”, 1-23 01 12 “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па напрамках)”, 1-23 01 13 “Гісторыка-архівазнаўства” ва ўстановах вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь. У ёй абноўлены змест, зроблены акцэнт на кампетэнтнасны падыход, значна пашырана самастойная работа студэнта, прадугледжана выкарыстанне інавацыйных педагагічных тэхналогій. У праграме выкарыстаны міждысцыплінарныя сувязі “Методыкі выкладання гісторыі” з такімі вучэбнымі дысцыплінамі як педагогіка, псіхалогія, філасофія, метадалогія гістарычнага пазнання.

Тыпавая праграма вучэбнай дысцыпліны “Методыка выкладання гісторыі” распрацавана ў адпаведнасці з наступнымі нарматыўнымі і метадычнымі дакументамі:

— Адукацыйны стандарт вышэйшай адукацыі. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)”. Зацверджаны і ўведзены ў дзеянне пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 30.08.2013 № 88;

— Адукацыйны стандарт вышэйшай адукацыі. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1-23 01 12 “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па напрамках)”. Зацверджаны і ўведзены ў дзеянне пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 30.08.2013 № 88;

— Адукацыйны стандарт вышэйшай адукацыі. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1-23 01 13 “Гісторыка-архівазнаўства”. Зацверджаны і ўведзены ў дзеянне пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 30.08.2013 № 88;

— Парадак распрацоўкі і зацвярджэння вучэбных праграм і праграм практыкі для рэалізацыі зместу адукацыйных праграм вышэйшай адукацыі I ступені (зацверджана загадам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 27.05.2013 № 405).

У тыпавай праграме ўлічаны патрабаванні адукацыйнага стандарту да кампетэнтнасці спецыяліста. Такім чынам пры распрацоўцы была ўлічана неабходнасць фарміравання акадэмічных, сацыяльна-асобасных і прафесійных кампетэнцый.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да *акадэмічных кампетэнцый* спецыяліст павінен:

- умець прымяняць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для рашэння тэарэтычных і практычных задач;
- валодаць сістэмным і параўнаўчым аналізам;
- валодаць сістэмнымі навыкамі;
- умець працаваць самастойна;
- валодаць крэатыўнасцю;
- валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем;
- валодаць навыкамі, звязанымі з выкарыстаннем тэхнічных прыладаў, кіраваннем інфармацыяй і працай з камп'ютарам;
- валодаць навыкамі вуснай і пісьмовай камунікацыі;
- умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу жыцця.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да *сацыяльна-асобасных кампетэнцый* спецыяліст павінен:

- валодаць якасцямі грамадзянскасці;
- быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння;
- валодаць здольнасцю да міжасабовай камунікацыі;
- валодаць навыкамі здароўязберажэння;
- быць здольным да крытыкі і самакрытыкі;
- умець працаваць у камандзе.

У адпаведнасці з патрабаваннямі да *прафесійных кампетэнцый* спецыяліст павінен:

- на падставе аналізу развіцця сістэмы школьнай гістарычнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь і свеце вылучаць асноўныя тэндэнцыі развіцця гістарычнай адукацыі;
- валодаць метадыкай фарміравання гістарычных ведаў школьнікаў;
- ведаць і выкарыстоўваць разнастайныя метады, прыёмы і сродкі навучання гісторыі;
- ведаць і выкарыстоўваць розныя формы арганізацыі працэса навучання;
- ведаць асаблівасці псіха-фізічнага развіцця вучняў і ўмець развіваць іх пазнавальныя здольнасці ў працэсе навучання гісторыі;
- валодаць метадыкай арганізацыі пазакласнай работы па гісторыі;
- валодаць метадыкай арганізацыі паўтарэння, праверкі, ацэнкі і ўліку ведаў, уменняў і навыкаў вучняў.

Мэта вучэбнай дысцыпліны “Метадыка выкладання гісторыі” — тэарэтычная і практычная падрыхтоўка будучых настаўнікаў гісторыі. Задачамі курса з’яўляецца авалоданне студэнтамі асноўнымі тэарэтычнымі ведамі, выпрацоўка ўменняў, неабходных для арганізацыі працэсу навучання гісторыі, выяўленне асноўных адукацыйных, развіваючых і выхаваўчых магчымасцей гісторыі.

У адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту да кампетэнцый выпускніка па вучэбнай дысцыпліне “Методыка выкладання гісторыі” выпускнік павінен:

ведаць:

- праблематыку і змест методыкі выкладання гісторыі, яе сувязь з іншымі дысцыплінамі;
- асноўныя дакументы, якія рэгулююць выкладанне гісторыі ў сярэдняй школе;
- сутнасць сучасных адукацыйных тэхналогій і асноўныя патрабаванні да іх;
- сучасныя патрабаванні да ўрока гісторыі;
- асноўныя сродкі навучання;
- структуру гістарычных ведаў;
- класіфікацыю асноўных метадаў навучання гісторыі;
- структуру і тыпалогію урокаў;
- перавагі і недахопы лекцыйна- семінарскай сістэмы навучання;
- структуру гістарычных ведаў;
- прынцыпы пабудовы гістарычных праграм;
- асноўныя віды паўтарэння і методыку іх арганізацыі;
- правілы адбору і дэманстрацыі наглядных дапаможнікаў;
- методыку фарміравання гістарычных паняццяў, уменняў;
- педагагічны этыкет настаўніка гісторыі, нормы паводзін у педагагічным і вучэбным калектыве;
- крытэрыі ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў;

умець:

- складаць каляндарна-тэматычны план, план-канспект і план урока;
- выкарыстоўваць нарматыўныя дакументы і метадычную літаратуру;
- аналізаваць урок з пазіцыі сучасных патрабаванняў да яго правядзення;
- аб’ектыўна ацэньваць веды вучняў;
- фарміраваць гістарычныя веды і ўменні вучняў;
- арганізоўваць працу з крыніцамі на ўроку;
- выкарыстоўваць наглядныя дапаможнікі на ўроках гісторыі;
- фарміраваць уяўленні аб гістарычных фактах, часе, прасторы;
- арганізоўваць працу з кнігай (падручнікам, хрэстаматый, навукова-папулярнай літаратурай і г.д.) на ўроках гісторыі і дома;
- правільна выбіраць метады, прыёмы і сродкі навучання;
- вызначаць мэту і задачы ўрока, яго месца ў сістэме гістарычнай адукацыі;
- вызначаць узровень асобнага развіцця вучняў;
- арганізоўваць рознаўзроўневае навучанне;

- выкарыстоўваць лагічныя заданні на ўроках гісторыі;
- працаваць з археалагічным матэрыялам;
- выбіраць метады, прыёмы і сродкі навучання;
- складаць план і план-канспект урока;
- выкарыстоўваць 10-бальную сістэму ацэнкі ведаў;

валодаць:

- асноўнымі сродкамі навучання;
- прыёмамі працы з храналогіяй і картамі;
- метадамі фарміравання гістарычных паняццяў, уменняў;
- метадамі нагляднага, вуснага і славесна-друкаванага навучання гісторыі і інтэрактыўнымі метадамі навучання;
- уменнямі праектаваць і прагназаваць сваю педагагічную дзейнасць.

У структуры зместу вучэбнай дысцыпліны вылучаюцца ўзбуйненыя дыдактычныя адзінкі (раздзелы). Па кожным вучэбным раздзеле ў адпаведнасці з мэтамі і задачамі па фарміраванню і развіццю ў студэнтаў прафесіянальных кампетэнцый выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца пэўныя лекцыйныя і семінарскія (практычныя) заняткі. Змест тыпавай праграмы па метадыцы выкладання гісторыі дазваляе вывучаць дысцыпліну па праблемным прынцыпе.

Кафедры вышэйшых навучальных устаноў, што курыруюць выкладанне дадзенай дысцыпліны, распрацоўваюць рабочыя вучэбныя праграмы з улікам тыпавай праграмы, а таксама ў рамках універсітэцкіх акадэмічных свабодаў. Рабочыя вучэбныя праграмы адлюстроўваюць спецыфіку профілю установы вышэйшай адукацыі, уласных навукова-метадычных пазіцый і прафесійнага вопыту прафесарска-выкладчыцкага калектыву.

На вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Метадыка выкладання гісторыі” адводзіцца:

для спецыяльнасці 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)” – 148 гадзін, з іх 68 аўдыторных;

для спецыяльнасці 1-23 01 12 “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па напрамках)” – 120 гадзін, з іх 68 аўдыторных;

для спецыяльнасці 1-23 01 13 “Гісторыка-архівазнаўства” – 130 гадзін, з іх 68 аўдыторных.

Калі ў якасці выніковай формы кантролю прадугледжаны экзамен, то на падрыхтоўку адводзіцца ад 28 да 54 гадзін на кожны экзамен дадаткова.

2. ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Спецыяльнасць 1-21 03 01 “Гісторыя (па напрамках)”

Спецыяльнасць 1-23 01 12 “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па напрамках)”

Спецыяльнасць 1-23 01 13 “Гісторыка-архівазнаўства”

№ п/ п	Назва раздзелаў	Аўды- торных	З іх	
			Лекцыі	Семінары
1.	Прадмет і задачы курса. Сучасныя праблемы развіцця школьнай гістарычнай адукацыі	6	4	2
2.	Фарміраванне гістарычных ведаў школьнікаў. Храналогія і перыядызацыя ў гісторыі	10	6	4
3.	Метады, прыёмы і сродкі навучання гісторыі	14	8	6
4.	Формы арганізацыі працэса навучання гісторыі. Урок гісторыі	14	10	4
5.	Развіццё пазнавальных здольнасцей вучняў у працэсе навучання	8	4	4
6.	Пазаўрочна работа па гісторыі	4	2	2
7.	Паўтарэнне, праверка, ацэнка і ўлік ведаў, уменняў і навыкаў вучняў	8	6	2
8.	Прафесійныя і асабістыя якасці настаўніка гісторыі	4	2	2
	УСЯГО	68	42	26

3. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ.

Прадмет і задачы курса. Сучасныя праблемы развіцця школьнай гістарычнай адукацыі

Методыка выкладання гісторыі як педагагічная навука. Прадмет методыкі. Мэты і задачы курса. Тры бакі навучання. Сувязь методыкі выкладання гісторыі з іншымі навукамі. Асаблівасці ўжывання прынцыпаў дыдактыкі ў навучанні гісторыі.

Асноўныя этапы развіцця гісторыка-метадалагічнай думкі ў Заходняй Еўропе і Расіі ў XVII – XIX ст. Асаблівасці развіцця методыкі выкладання гісторыі ў XX – пачатку XXI ст. Галоўныя тэндэнцыі развіцця сучаснай сістэмы школьнай гістарычнай адукацыі. Рэформы агульнаадукацыйнай школы і выкладання гісторыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Канцэпцыя гістарычнай адукацыі ў сярэдніх школах Беларусі. Мэта і задачы выкладання гісторыі ў школе. Кампетэнтнасны падыход у навучанні гісторыі ў школе. Праграмы па гісторыі, дзеючыя і альтэрнатыўныя. Тлумачальная запіска. Прынцыпы пабудовы школьных праграм па гісторыі. Структура школьнага курса гісторыі. Змест гістарычнай адукацыі і яго асаблівасці.

Роля гістарычных ведаў у фарміраванні светапогляду навучэнцаў. Структура гістарычных ведаў. Асноўныя кампаненты вучэбнага гістарычнага матэрыялу і іх роля ў фарміраванні кампетэнцый навучэнцаў.

Фарміраванне гістарычных ведаў школьнікаў.

Храналогія і перыядызацыя ў гісторыі

Роля фактаў і вобразаў у навучанні гісторыі. Сутнасць катэгорыі “ўяўленне”. Метадычныя сродкі і прыёмы фарміравання гістарычных уяўленняў аб фактах мінулага. Роля гістарычных уяўленняў у фарміраванні гістарычных ведаў у залежнасці ад узросту вучняў. Методыка фарміравання ўяўленняў аб гістарычным часе і прасторы.

Роля паняццяў у вывучэнні гісторыі. Сутнасць катэгорыі “паняцце”. Класіфікацыі паняццяў. Асноўныя шляхі фарміравання гістарычных паняццяў. Роля ўяўленняў, тэрмінаў і азначэнняў у рабоце па фарміраванню паняццяў. Прыёмы работы з гістарычнымі паняццямі. Метадычныя прыёмы павышэння эфектыўнасці фарміравання гістарычных паняццяў. Афармленне і вядзенне слоўнікаў гістарычных паняццяў.

Аб’ектыўныя гістарычныя сувязі і заканамернасці грамадскага развіцця як важны кампанент гістарычнага матэрыялу. Віды гістарычных сувязей: лакальныя, часавыя, прычынна-выніковыя. Паняцце аб заканамернасцях гістарычнага развіцця і спосабы падвядзення вучняў да іх

засваення. Методыка працы з тэарэтычным матэрыялам на ўроках гісторыі.

Храналогія і перыядызацыя ў гісторыі. Класіфікацыя дат. Метадычныя сродкі і прыёмы фарміравання храналагічных ведаў і ўменняў навучэнцаў. Складанне храналагічных і сінхраністычных табліц. Методыка арганізацыі замацавання і праверкі храналагічных ведаў і ўменняў вучняў.

Лакалізацыя гістарычных фактаў у прасторы. Гістарычная карта, яе нагрузка і віды. Методыка фарміравання ўяўленняў аб гістарычнай прасторы. Прыёмы працы з гістарычнай картай. Асноўныя веды і ўменні вучняў пры рабоце з картай.

Метады, прыёмы і сродкі навучання гісторыі

Паняцце аб метадах навучання гісторыі. Крытэрыі азначэння метаду. Праблема метадаў у метадычнай і педагагічнай літаратуры. Класіфікацыя метадаў. Суадносіны паняццяў “метад” і “прыём” навучання. Агульныя метады навучання гісторыі. Сродкі навучання гісторыі як крыніцы гістарычных ведаў. Першакрыніцы гістарычных ведаў. Іх месца і роля ў навучанні гісторыі. Сродкі, якія ўзнаўляюць гістарычную рэчаіснасць у навуковаапрацаваным выглядзе. Сродкі рэканструкцыі вобразаў гістарычных фактаў. Сродкі навучання, якія ўзнаўляюць гістарычную рэчаіснасць у мастацка-вобразнай форме. Крытэрыі выбару метадаў, прыёмаў і сродкаў навучання. Формы рэалізацыі метадаў.

Метад славеснага навучання гісторыі. Функцыі вуснага слова. Характарыстыка асноўных прыёмаў славеснага навучання гісторыі. Патрабаванні да вуснага выкладання вучэбнага матэрыялу. Роля гутаркі ў навучанні гісторыі. Віды гутаркі і патрабаванні да яе.

Нагляднасць як сродак навучання гісторыі. Роля нагляднасці ў гістарычным пазнанні. Класіфікацыя наглядных сродкаў навучання. Методыка падрыхтоўкі настаўніка да выкарыстання наглядных сродкаў навучання. Правілы адбору і дэманстрацыі наглядных дапаможнікаў. Метадычныя прыёмы нагляднага навучання. Методыка выкарыстання вучэбных карцін і ілюстрацый, гістарычнага партрэта і карыкатур на ўроках гісторыі. Умоўна-графічная нагляднасць у навучанні гісторыі і асаблівасці яе выкарыстання. Віды ўмоўна-графічнай нагляднасці. Выкарыстанне класнай дошкі і графічных адлюстраванняў на ёй. Прыёмы работы з крэйдавым малюнкам, табліцамі, дыяграмамі, схемамі, лагічнымі ланцужкамі. Педагагічны малюнак. Тэхнічныя сродкі навучання ў выкладанні гісторыі. Методыка выкарыстання аўдыёвізуальных сродкаў і камп’ютарных праграм на ўроках гісторыі.

Падручнік (дапаможнік) па гісторыі як крыніца і сродак арганізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў. Структурныя кампаненты і функцыі падручніка па гісторыі. Асноўныя патрабаванні да сучаснага падручніка па

гісторыі. Прыёмы работы з падручнікам. Фарміраванне ў вучняў умення самастойна працаваць з тэкстам падручніка, дадатковай літаратурай.

Роля гістарычных дакументаў у навучанні гісторыі. Віды гістарычных дакументаў. Тыпы пытанняў да першакрыніц. Асноўныя прыёмы выкарыстання дакументаў у навучанні гісторыі.

Асаблівасці выкарыстання навуковай, навукова-папулярнай і мастацкай літаратуры пры навучанні гісторыі.

Інтэрактыўнае ўзаемадзеянне ў працэсе навучання: сутнасць, прыкметы і прызначэнне. Класіфікацыя і характарыстыка інтэрактыўных метадаў навучання.

Формы арганізацыі працэса навучання гісторыі. Урок гісторыі

Урок як асноўная форма арганізацыі навучання гісторыі. Сучасныя патрабаванні да ўрока гісторыі. Структура ўрока. Спалучэнне навуковасці і даступнасці. Улік узроставых, індывідуальных і псіхалагічных асаблівасцей навучэнцаў. Тэма і змест урока. Патрабаванні да ўрока. Перавагі і недахопы класна-урочнай сістэмы.

Тыпалогія ўрокаў. Залежнасць структуры ўрока ад яго тыпа. Мэта і задачы ўрока, спосаб іх вызначэння. Адзінства задач урока: навучанне, развіццё і выхаванне. Выбар тыпу і формы ўрока. Метадычныя варыянты ўрокаў гісторыі. Падрыхтоўка вучняў да ўспрымання новага матэрыялу. Фарміраванне новых гістарычных ведаў. Арганізацыя асэнсавання і замацавання ведаў. Хатняе заданне.

Методыка фарміравання і замацавання агульных і гістарычных уменняў і навыкаў. Арганізацыя працы вучняў па прымяненні засвоеных ведаў і ўменняў.

Планаванне вывучэння гісторыі ў школе. Методыка састаўлення каляндарна-тэматычнага плана. Састаўленне плана і плана-канспекта ўрока гісторыі. Структурныя элементы плана-канспекта ў залежнасці ад тыпу ўрока. Агульныя патрабаванні да плана і плана-канспекта ўрока. Рэкамендацыі па выкарыстанню плана-канспекта на ўроках. Складанне простага і разгорнутага плана.

Аналіз урока гісторыі. Асноўныя крытэрыі ацэнкі якасці ўрока. Ацэнка асобных структурных частак урока, сродкаў, метадаў і прыёмаў працы настаўніка і навучэнцаў. Аналіз урока з пазіцыі сучасных патрабаванняў да яго правядзення.

Нетрадыцыйныя формы арганізацыі вучэбнага працэсу: лекцыя, семінарскі занятак, дыскусія, дыдактычная гульня і інш. Лекцыйна-семінарская сістэма навучання гісторыі. Школьная лекцыя і патрабаванні да яе. Тыпы школьных лекцый. Методыка правядзення семінарскіх заняткаў у сярэдняй школе. Асаблівасці вучэбнай дыскусіі як формы навучання гісторыі. Мэта арганізацыі дыскусіі. Характэрныя рысы

дыскусіі. Тыпы і формы дыскусіі на ўроках гісторыі, правілы яе правядзення. Характэрныя рысы дыдактычнай гульні. Класіфікацыя гістарычных гульняў. Выкарыстанне ролевых, імітацыйных гульняў на ўроках гісторыі.

Сучасныя педагогічныя тэхналогіі, накіраваныя на развіццё асобы вучня: сутнасць, функцыі, прыкметы. Патрабаванні да педагогічных тэхналогій. Характарыстыка асноўных тэхналогій: педагогічныя майстэрні, модульнае навучанне, калектыўная мыследзейнасць, праблемнае навучанне, тэхналогія развіцця крытычнага мыслення праз чытанне і пісьмо.

Развіццё пазнавальных здольнасцей вучняў у працэсе навучання гісторыі

Характэрныя рысы развіваючага навучання. Формы арганізацыі актыўнай вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў. Суадносіны агульных і прадметна-гістарычных (спецыяльных) уменняў і навыкаў. Характарыстыка спецыяльных гістарычных уменняў. Методыка і этапы фарміравання ўменняў у працэсе навучання гісторыі. Роля лагічных схем (памятак) у фарміраванні ўменняў і навыкаў. Развіццё гістарычнага мыслення. Віды засваення ведаў. Асаблівасці падачы матэрыялу ў гатовым выглядзе. Адрозненне гатовых ведаў ад перапрацаваных. Праблемна-пошукавы шлях выкладання і яго асаблівасці. Прыёмы актывізацыі ўвагі вучняў пад час урока. Методыка арганізацыі самастойнай працы вучняў з крыніцамі інфармацыі. Веданне вучнямі асноўных відаў крыніц, іх спецыфікі і формы, спосабаў працы з імі.

Асаблівасці даследчай работы навучэнцаў па гісторыі. Навучанне прасцейшым даследаванням з дапамогай памятак. Формы даследчай работы вучняў. Паслядоўнасць арганізацыі вучнёўскай даследчай работы.

Развіццё самастойнасці вучняў у аднаўленні гістарычных ведаў. Просты пераказ. Перапрацаванае аднаўленне матэрыялу. Спосабы пераўтворанага аднаўлення матэрыялу. Складанне табліцы, графіка, схемы па сюжэту. Арганізацыя пошукавай працы вучняў на ўроках гісторыі. Выкарыстанне рознаўзроўневых заданняў.

Пазаўрочная работа па гісторыі

Навучальна-выхаваўчае значэнне пазаўрочнай работы. Урок і пазаўрочная работа: пераемнасць і адметныя рысы. Магчымасці пазаўрочнай работы па гісторыі. Асноўныя віды пазаўрочнай работы.

Змест пазаўрочнай работы па гісторыі. Кіраванне пазакласным чытаннем вучняў. Гістарычныя канферэнцыі, тэматычныя вечары, алімпіяды па гісторыі. Прадметныя тыдні. Гістарычныя гурткі і таварыствы. Конкурсы эрудытаў. Экскурсія і методыка яе арганізацыі.

Формы аўдыторных заняткаў па краязнаўству. Методыка арганізацыі краязнаўчай работы. Стварэнне школьных музеяў. Кабінет гісторыі ў школе.

Паўтарэнне, праверка, ацэнка і ўлік ведаў, уменняў і навыкаў вучняў

Прызначэнне паўтарэння. Асноўныя віды паўтарэння. Асаблівасці арганізацыі і метадычныя ўмовы павышэння эфектыўнасці паўтарэння на ўроках гісторыі.

Сутнасць праверкі ведаў і уменняў вучняў. Асноўныя віды і формы праверкі ведаў. Методыка арганізацыі праверкі ведаў. Асаблівасці правядзення індывідуальнага, групавога і фронтальнага апытання. Арганізацыя рознаўзроўневай праверкі ведаў і яе асаблівасці. Першапачатковая і адтэрмінаваная праверка. Улік праграмных патрабаванняў пры праверцы ведаў і ўменняў. Ацэнка, каменціраванне і ўлік ведаў. Асаблівасці арганізацыі праверкі на ўроках і яе колькасныя магчымасці. Улік аб'ектыўных і суб'ектыўных фактараў пры выстаўленні журнальнай адзнакі. Крытэрыі выстаўлення адзнак па гісторыі на ўроку, за чвэрць/трыместр, паўгоддзе, год. Патрабаванні да афармлення класнага журнала.

Выніковая праверка ведаў. Падрыхтоўка вучняў да экзамена па гісторыі. Віды і формы правядзення экзамена. Асаблівасці правядзення экзамена па гісторыі Беларусі ў 9 класе і экзамена на выбару ў 11 класе. Падрыхтоўка навучэнцаў да цэнтралізаванага тэсціравання.

Прафесійныя і асабістыя якасці настаўніка гісторыі

Роля настаўніка гісторыі ў вучэбным і выхаваўчым працэсе. Асноўныя патрабаванні да прафесійнай дзейнасці настаўніка. Прафесійныя кампетэнцыі настаўніка. Умовы творчага і прафесійнага росту. Самаадукацыя. Аналіз і абагульненне перадавога вопыту. Сістэма павышэння кваліфікацыі настаўніка гісторыі. Курсавое навучанне.

Педагагічныя паводзіны настаўніка. Сутнасць педагагічнага такту і ўменне яго прытрымлівацца. Знешні выгляд і агульная культура настаўніка. Характэрныя недахопы пачынаючага настаўніка. Змест работы класнага кіраўніка.

4. ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

АСНОЎНАЯ

Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе: Пособие для учителя /А. Г. Колосков, Г. В. Клокова [и др.]; Под ред. А.Г. Колоскова. — М.: «Просвещение», 1984. — 272 с.

Багдановіч, І. І. Методыка выкладання гісторыі ў школе: вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў / І. І. Багдановіч. — Мн.: БДПУ, 2009. — 284 с.

Вагин, А.А. Методика обучения истории в школе / А. А. Вагин. — М.: Просвещение, 1972. — 351 с.

Войтов, А. Г. Учебная наглядность /А.Г. Войтов. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К*», 2013. — 238 с.

Вяземский, Е. Е. Методика преподавания истории в школе: практическое пособие / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. — М.: Владос, 1999. — 175 с.

Вяземский, Е.Е. Теория и методика преподавания истории / Е. Е. Вяземский, О. Ю. Стрелова. — М.: Владос, 2003. — 382 с.

Короткова, М. В. Наглядность на уроках истории / М. В. Короткова. — М.: Владос, 2000. — 176 с.

Степанищев, А.Т. Методика преподавания и изучения истории: учебное пособие для студентов ВУЗ: В 2 ч. / А. Т. Степанищев. — М.: Владос, 2002. — Ч. 1. — 304 с.; Ч. 2. — 208 с.

Степанищев, А.Т. Настольная книга преподавателя истории. Учебно-методическое пособие /А.Т. Степанищев. — М.: Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 2013. — 376 с.

Студеникин, М.Т. Методика преподавания истории в школе / М. Т. Студеникин. — М.: Владос, 2000. — 238 с.

Шогин, В.В. Методика преподавания истории в школе: новая технология личностно-ориентированного исторического образования: учебное пособие /В.В. Шогин. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. — 475 .

ДАДАТКОВАЯ

Борзова, Л. И. Игры на уроке истории: Методическое пособие для учителя / Л. И. Борзова. — М.: Владос-Пресс, 2001. — 160 с.

Вучэбныя праграмы для агульнаадукацыйных устаноў з беларускай мовай навучання. Сусветная гісторыя. Гісторыя Беларусі. V—XI класы. — Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2012. —

Гин, А. А. Приемы педагогической техники: Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность: Пособие для учителей / А. А. Гин. — М.: Вита-Пресс, 2001. — 88 с.

Гончарова, Т.И. Исторические вечера в школе: Книга для учителя. Из опыта работы / Т. И. Гончарова. — М.: Просвещение, 1992. — 159 с.

Гора, П. В. Методические приемы и средства наглядного обучения истории в средней школе: Пособие для учителей / П. В. Гора. — М.: Просвещение, 1971. — 239 с.

Григальчик, У. К. Обучаем иначе: Стратегия активного обучения в школе / У. К. Григальчик, Д. И. Губаревич [и др.]. — Мн.: БИП-С, 2003. — 182 с.

Грицевский, И.М. Работа учителя с учебником при подготовке к уроку истории: Из опыта работы / И. М. Грицевский. — М.: Просвещение, 1987. — 80 с.

Инструктивно-методическое письмо Министерства образования Республики Беларусь “О преподавании учебных предметов “Всемирная история” и “История Беларуси” в 2013/2014 учебном году” // Гісторыя і грамадазнаўства. — 2013. — №10. — С. 3—29.

Кабанова-Меллер, Е. Н. Учебная деятельность и развивающее обучение / Е. Н. Кабанова-Меллер. — М.: Знание, 1981. — 96 с.

Казак, Д. Я. Школьная лекция: Методические рекомендации / Д. Я. Казак. — Мн.: РИУУ, 1986. — 24 с.

Канцэпцыя гістарычнай адукацыі ў сярэдніх школах Беларусі // Настаўніцкая газета. — 1991. — 30 лістапада.

Каплан, С. Б. Я делаю уроки: методика преподавания истории. Методическое пособие / С. Б. Каплан. — Мн., 1991. — 50 с.

Кашлев, С. С. Интерактивные методы обучения: учеб.-мет. пособие / С. С. Кашлев. — Мн.: ТетраСистемс, 2013. — 222 с.

Кодекс Республики Беларусь об образовании. — Минск РИВШ, 2011. — 352 с.

Концепция учебного предмета «Всемирная история. История Беларуси»: утв. приказом Министерства Респ. Беларусь от 29.05.2009 №675 // Гісторыя: праблемы выкладання. — 2009. — №7.

Корзюк, А. А. Выкарыстанне дакументальнага матэрыялу пры вывучэнні гісторыі і грамадазнаўства / А.А. Корзюк, Н.А. Дзямідава; ДУА “Мін. абл. ін-т развіцця адукацыі”. — Мінск: Мін. абл. ІРА, 2012. — 117 с.

Короткова, М. В. Методика проведения игр и дискуссий на уроках истории / М. В. Короткова. — М.: Владос, 2003. — 252 с.

Короткова, М. В. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях / М. В. Короткова, М. Т. Студеникин. — М.: Владос, 1999. — 191 с.

Кулагина, Г.А. Сто игр по истории: Пособие для учителя / Г. А. Кулагина. — М.: Просвещение, 1983. — 240 с.

Левитес, Д. Г. Школа для профессионалов, или Семь уроков для тех, кто учит / Д. Г. Левитес. — М.—Воронеж: Московский психолого-социальный институт, 2001. — 256 с.

Лернер, И. Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории / И. Я. Лернер. — М.: Просвещение, 1982. — 191 с.

Магчымасці рэалізацыі педагагічных тэхналогій: вопыт работы настаўніка гісторыі: вуч.-мет. дапаможнік [склад. В.А.Глінская]. — Мн.: МАІРА, 2009. — 127 с.

Малахов, Н. В. Межпредметные связи в формировании картографических знаний учащихся / Н. В. Малахов. — М.: Просвещение, 1982. — 128 с.

Маркова, А. К. Формирование мотивации учения: Книга для учителя / А. К. Маркова. — М.: Просвещение, 1990. — 192 с.

Милонов, Н. Историческое краеведение / Н. Милонов, Ю. Кононов [и др.]. — М., 1969.—

Никифоров, Д. Н. Наглядность в преподавании истории и обществоведения / Д. Н. Никифоров, С. Ф. Складенко. — М., 1978. —

Нормы оценки результатов учебной деятельности учащихся общеобразовательных учреждений по учебным предметам. Оценка результатов учебной деятельности учащихся по учебному предмету «Всемирная история. История Беларуси» // Гісторыя: праблемы выкладання. — 2009. — №7.

Образовательный стандарт учебного предмета «Всемирная история. История Беларуси»: утв. постановлением Министерства Республики Беларусь от 29.05.2009 №32 // Гісторыя: праблемы выкладання. — 2009. — №7.

Озерский, И.З. Начинаящему учителю истории: Из опыта работы / И. З. Озерский. — М.: Просвещение, 1987. — 208 с.

Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие / Г. К. Селевко. — М.: Народное образование, 1998. — 208 с.

Снопкова, Е.И. Образовательные технологии в преподавании истории (Опыт методического обеспечения образовательной практики) / Е. И. Снопкова. — Могилев: ИПК и ПРР и СО, 2001. — 28 с.

Третьяков, П. И. Технология модульного обучения в школе. Практико-ориентированная монография / П. И. Третьяков, И. Б. Сенновский. — М.: Новая школа, 2001.— 352 с.

Часопісы: Беларускі гістарычны часопіс, Гісторыя: праблемы выкладання, Гісторыя і грамадазнаўства, Преподавание истории в школе, Школьные технологии, Преподавание истории и обществознания в школе.

5. МЕТАДЫЧНЫЯ ПАРАДЫ

Важную ролю ў падрыхтоўцы спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй адыгрывае выкарыстанне кампетэнтнаснага падыходу, які істотна ўзмацняе практычную арыентаванасць адукацыйнага працэсу і павялічвае ролю кіруемай самастойнай працы студэнтаў. Кіруемая самастойная работа студэнтаў арганізуецца рэктаратамі, дэканатамі, кафедрамі, выкладчыкамі устаноў вышэйшай адукацыі ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай рабоце студэнтаў, распрацаваным установай вышэйшай адукацыі. Пры гэтым патрэбна кіравацца патрабаваннямі адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі па адпаведнай спецыяльнасці, а таксама накопленым вопытам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і іншых устаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь (Сергеенкова В. В. Управляемая самостоятельная работа студентов. Модульно-рейтинговая и рейтинговая системы. Мн., 2004; Лобанов А. П., Дроздова Н. В. Управляемая самостоятельная работа студентов в контексте инновационных технологий. Мн., 2005; Педагогические основы самостоятельной работы студентов / Под ред. О. Л. Жук. Мн., 2005 і інш.).

Кіруемая самастойная работа студэнтаў прадугледжвае выкананне практычных заданняў і кантрольных работ, здачу прамежкавых залікаў, напісанне рэфератаў, азнаямленне з вучэбнай і вучэбна-метадычнай літаратурай, выкананне вучэбна-даследчыцкіх прац, стварэнне прэзентацый, электронных вучэбна-метадычных матэрыялаў і інш.

Па кожным вучэбным раздзеле, у адпаведнасці з яго мэтай і задачамі па фарміраванню і развіццю ў студэнтаў прафесійных кампетэнцый, выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца разнастайныя педагагічныя тэхналогіі. У ліку эфектыўных педагагічных метадык і тэхналогій, што спрыяюць актывізацыі пазнавальнай творчай дзейнасці студэнтаў, набыццю імі вопыту самастойнага вырашэння разнастайных задач, варта вылучыць:

- тэхналогіі праблемна-модульнага навучання;
- тэхналогіі модульна-рэйтынгавага навучання;
- метады праектаў, ці праектныя тэхналогіі;
- камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, круглыя сталы, прэс-канферэнцыі, вучэбныя дэбаты, і інш.);
- гульневыя тэхналогіі (арганізацыя і правядзенне дзелавых, ролевых, імітацыйных гуляў і інш.).

Для дыягностыкі кампетэнцый будучых настаўнікаў гісторыі і сацыяльна-палітычных дысцыплін прапануецца выкарыстоўваць вусную, пісьмовую, вусна-пісьмовую і тэхнічную формы работы.

Адукацыйным стандартам вызначаецца наступная працэдура дыягностыкі:

— вызначэнне аб'екта дыягностыкі, якім з'яўляюцца кампетэнцыі выпускніка;

— выяўленне фактычных вучэбных дасягненняў студэнта з дапамогай крытэрыяльна-арыентаваных тэстаў і іншых сродкаў дыягностыкі;

— вымярэнне ступені адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням навучальнага стандарту;

— ацэнка вынікаў адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарту (з дапамогай шкалы ацэнак).

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў на экзаменах па дысцыпліне ажыццяўляецца па дзесяцібальнай шкале ў адпаведнасці з крытэрыямі, зацверджанымі Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.